

Lieta C-299/22

**Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu kopsavilkums saskaņā ar Tiesas
Reglamenta 98. panta 1. punktu**

Iesniegšanas datums:

2022. gada 4. maijs

Iesniedzējtiesa:

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Augstākā tiesa, Lietuva)

Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:

2022. gada 4. maijs

Pieteikuma iesniedzējs:

M. D.

Atbildētājs:

“Tez Tour” UAB

Pamatlietas priekšmets

Strīds par tūrisma un atpūtas pakalpojumu līguma izbeigšanu un naudas, kas samaksāta par komplekso ceļojumu, atmaksa.

Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu priekšmets un juridiskais pamats

12. panta 2. punkta interpretācija Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā (ES) 2015/2302 (2015. gada 25. novembris) par kompleksiem ceļojumiem un saistītiem ceļojumu pakalpojumiem, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 2006/2004 un Direktīvu 2011/83/ES un Padomes Direktīvas 90/314/EEK atcelšanu; Līguma par Eiropas Savienības darbību 267. panta trešā daļa.

Prejudiciālie jautājumi

1. Vai ir nepieciešams izbraukšanas un/vai ierašanās valsts iestāžu oficiāls brīdinājums atturēties no nevajadzīgiem ceļojumiem un/vai ierašanās valsts (un,

iespējams, arī izbraukšanas valsts) klasificēšana kā piederoša riska teritorijai, lai varētu uzskatīt, ka galamērķa vietā vai tās tiešā tuvumā ir iestājušies nenovēršami un ārkārtas apstākļi Direktīvas (ES) 2015/2302 12. panta 2. punkta pirmā teikuma izpratnē?

2. Vai novērtējot, vai kompleksā ceļojuma līguma izbeigšanas brīdī galamērķa vietā vai tās tiešā tuvumā pastāv nenovēršami un ārkārtas apstākļi un vai tie būtiski ietekmē kompleksā ceļojuma izpildi: i) jāņem vērā tikai objektīvi apstākļi, proti, būtiska ietekme uz kompleksā ceļojuma izpildi, kas saistīta tikai ar objektīvu neiespējamību, un tā ir jāinterpretē tādējādi, ka tā attiecas tikai uz gadījumiem, kad līguma izpilde kļūst gan fiziski un juridiski neiespējami, vai tomēr tas attiecas arī uz gadījumiem, kad līguma izpilde nav neiespējama, bet (šajā gadījumā pamatotu baiļu dēļ inficēties ar Covid-19) kļūst sarežģīta un/vai ekonomiski neefektīva (attiecībā uz ceļotāju drošību, risku viņu veselībai un/vai dzīvībai, iespēju sasniegt brīvdienu ceļojuma mērķus); ii) vai arī ir svarīgi subjektīvi faktori, piemēram, tas, ka pieaugušie ceļo kopā ar bērniem, kas jaunāki par 14 gadiem, vai piederība paaugstināta riska grupai ceļotāja vecuma vai veselības stāvokļa dēļ un tā tālāk? Vai ceļotājam ir tiesības izbeigt kompleksā ceļojuma līgumu, ja pandēmijas un ar to saistīto apstākļu rezultātā, pēc vidusmēra ceļotāja domām, ceļojums uz galamērķi un no tā kļūst nedrošs, rada ceļotājam neērtības vai rada viņam vai viņai ir pamatotas bailes no apdraudējuma veselībai vai inficēšanās ar bīstamu vīrusu?

3. Vai tiesības kādā veidā izbeigt līgumu, nemaksājot izbeigšanas maksu (piemēram, ja šādas tiesības netiek piešķirtas, ja tiek piemēroti stingrāki kritēriji, lai novērtētu negatīvās ietekmes uz kompleksā ceļojuma pamatotību utt.), jebkādā veidā ir saistītas ar faktu, ka apstākļi, uz kuriem ceļotājs atsaucas, bija radušies vai vismaz bija paredzami/iespējami jau ceļojuma rezervācijas brīdī? Piemērojot saprātīgas paredzamības kritēriju pandēmijas kontekstā, vai jāņem vērā tas, ka, lai gan PVO informāciju par vīrusa izplatību jau bija publicējusi kompleksā ceļojuma līguma noslēgšanas laikā, tomēr pandēmijas gaitu un sekas bija grūti prognozēt, nebija skaidru pasākumu infekcijas pārvaldīšanai un kontrolei vai pietiekamu datu par pašu infekciju, un bija acīmredzama infekcijas gadījumu skaita pieaugšana no ceļojuma rezervēšanas brīža līdz tā izbeigšanai?

4. Izvērtējot, vai kompleksā ceļojuma līguma izbeigšanas brīdī galamērķa vietā vai tās tiešā tuvumā pastāv nenovēršami un ārkārtas apstākļi un vai tie būtiski ietekmē kompleksā ceļojuma izpildi, vai jēdziens “galamērķa vietā vai tās tiešā tuvumā” attiecas tikai uz valsti, kurā ceļotājs ierodas, vai arī, ņemot vērā nenovēršamo un ārkārtas apstākļa raksturu, proti, lipīgu vīrusu infekciju, arī uz izbraukšanas valsti, kā arī punktiem, kas saistīti ar ceļojuma turpināšanu un atgriešanos no tā (pārsēšanās punkti, noteikti transporta līdzekļi un tā tālāk)?

Citētās Savienības tiesību normas un Eiropas Kopienu Tiesas judikatūra

Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 38. pants.

Līguma par Eiropas Savienības darbību 169. pants.

Direktīvas 2015/2302 31. apsvēruma, 3. panta 12. punkts un 12. panta 2. punkts.

Spridumi, 2011. gada 20. oktobris, *Interedil*, C-396/09, 42. punkts, un 2021. gada 23. marts, *Airhelp*, C-28/20, 42., 44. un 45. punkts.

Atbilstošie valsts tiesību akti

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Lietuvas Republikas Civilkodekss; turpmāk tekstā – “Civilkodekss”): 6.212. panta 1. punkts (“Nepārvarama vara”) un 6.750. panta 4. punkta 3. punkts (“Tūrista tiesības izbeigt kompleksā ceļojuma līgumu un atkāpties no kompleksā ceļojuma līguma”).

Pamatlietas fakti un procedūras īss izklāsts

- 1 Kasācijas sūdzības iesniedzējs (prasītājs pirmajā instancē) un otra kasācijas procesa puse (atbildētājs pirmajā instancē) 2020. gada 10. februārī noslēdza kompleksā ceļojuma līgumu (turpmāk tekstā – “Līgums”), saskaņā ar kuru otra kasācijas procesa puse apņēmas nodrošināt kasācijas sūdzības iesniedzējam un viņa ģimenei atpūtas ceļojumu uz Apvienotajiem Arābu Emirātiem laikposmā no 2020. gada 1. marta līdz 8. martam un sniegt šādus pakalpojumus: aviopārlidojums maršrutā Viļņa-Dubaija un Dubaija-Viļņa, izmitināšana septiņas nakts piecu zvaigžņu viesnīcā, ēdināšana pēc “viss iekļauts” principa, transfērs no lidostas uz viesnīcu un no viesnīcas uz lidostu, kā arī tūrisma operatora pārstāvja pakalpojumi. Par šiem pakalpojumiem kasācijas sūdzības iesniedzējs otrai kasācijas procesa pusei samaksāja 4834 EUR.
- 2 2020. gada 27. februārī kasācijas sūdzības iesniedzējs lūdza otru kasācijas procesa pusi izbeigt Līgumu, lūdzot atļaut viņam iemaksāto naudu izmantot citam braucienam, kad būs samazinājies Covid-19 risks. Otra kasācijas procesa puse līgumu atteicās apmierināt.
- 3 Kasācijas sūdzības iesniedzējs vērsās tiesā, lūdzot tiesu atzīt, ka Līgums ir izbeigts, pamatojoties uz tā 2.1.2.3. punktu, proti, nepārvaramas varas apstākļu iestāšanos galamērķa vietā vai tās tiešā tuvumā, kas var padarīt neiespējamu ceļojuma veikšanu vai tūristu nogādāšanu galamērķa vietā, un piešķirt saskaņā ar Līgumu samaksāto summu.

Galvenie lietas dalībnieku argumenti

- 4 Kasācijas sūdzības iesniedzējs norādījis, ka 2020. gada februārī gan oficiālo iestāžu, gan plašsaziņas līdzekļu publicētā informācija par globālo Covid-19 infekcijas uzliesmojumu bija pietiekams pamats apšaubīt ceļošanas drošību un kopumā tās iespējamību. Viņš apgalvoja, ka apstākļi (aizvien vairāk Covid-19 gadījumu visā pasaulē, ierobežojumi lidojumiem, oficiāli ieteikumi atturēties no

ceļošanas uz citām valstīm un tā tālāk) ir uzskatāmi par *nenovēršamiem un ārkārtas* un ir juridisks pamats, lai izmantotu Civilkodeksa 6.750. panta 4. punkta 3. apakšpunktā un Direktīvas 2015/2302 12. panta 2. punktā noteiktās tiesības izbeigt kompleksā ceļojuma līgumu attiecīgi nepārvaramas varas apstākļu dēļ (*nenovēršami un ārkārtas* apstākļi), neciešot zaudējumus. Civillikuma 6.750. panta 4. daļas 3. punktā minētie nepārvaramas varas apstākļi, pēc kasācijas sūdzības iesniedzēja domām, ir jāsaprot nevis kā nepārvaramas varas apstākļi, kas padara ceļojuma veikšanu pilnīgi neiespējamu, bet gan kā *nenovēršami un ārkārtas* apstākļi, kas var būtiski ietekmēt līguma izpildi vai pasažieru pārvadāšanu līdz galamērķim. Fakts, ka ceļojumu nav iespējams veikt, ir interpretējams ne tikai kā nespēja sniegt pakalpojumus galamērķī, bet arī kā nespēja nodrošināt drošu ceļojumu, neradot tūristam neērtības vai risku.

- 5 Otra kasācijas procesa puse ir norādījusi, ka, ņemot vērā Direktīvā 2015/2302 sniegto *nenovēršamu un ārkārtas* apstākļu definīciju un šīs konkrētās lietas apstākļus, Covid-19 vīrusa izplatību varēja uzskatīt par nekontrolējamu apstākli, bet ne par uzliesmojumu vai apstākli, kura dēļ nebija iespējams droši sasniegt galamērķi. Tā apgalvoja, ka Direktīvā 2015/2302 ir uzsvērtā ne tikai būtiskā ietekme uz ceļojuma norisi, bet arī tas, ka nav iespējams nodrošināt drošu ceļojumu uz galamērķi, kā rezultātā nepārvaramas varas apstākļus saskaņā ar Civilkodeksa 6.750. panta 4. daļas 3. punktu var interpretēt un pierādīt kā nepārvaramas varas apstākļus [tā 6.212. panta izpratnē].
- 6 Pirmās instances tiesa un apelācijas instances tiesa, kas izskatīja lietu, pieņēma nostāju, ka saskaņā ar lietas materiāliem (kasācijas sūdzības iesniedzējs nolēma iegādāties ceļojumu pēc tam, kad bija publicēta informācija par drošības pasākumu ieviešanu, viņam pašam bija jāizvērtē risks, vai ceļojums būs iespējams, situācija saistībā ar ceļojuma radīto risku nebija mainījusies laikposmā no ceļojuma iegādes līdz lēmumam par atteikšanos no tā) nebija pamata kasācijas sūdzības iesniedzēja minētos apstākļus klasificēt kā nepārvaramas varas apstākļus (*nenovēršamus un ārkārtas apstākļus*), kas padarīja Līguma izpildi neiespējamu. Šīs tiesas uzskatīja, ka kasācijas sūdzības iesniedzēja lēmumu izbeigt Līgumu noteica viņa griba (subjektīvs aspekts), nevis reāli draudi, kas objektīvi pastāvētu Līguma izbeigšanas brīdī. Tās norādīja, ka Līgums, iespējams, tika izbeigts pamatotu baiļu un nenoteiktības dēļ par Covid-19 pandēmijas izplatību, taču kasācijas sūdzības iesniedzējs nav iesniedzis pierādījumus, ka Līguma izbeigšanas dienā (2020. gada 27. februārī), kā arī ne vēlāk, ka Līguma neizpildei attiecīgajā laikposmā (no 2020. gada 1. marta līdz 8. martam) pastāvēja objektīvi, nevis subjektīvi iemesli.

Īss lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu motīvu izklāsts

- 7 Iesniedzējtiesa it īpaši uzdod jautājumu par *nenovēršamu un ārkārtas apstākļu* kā ceļotāja aizstāvības līdzekļa piemērošanas pamatotību, ja tie ir minēti kā pamats kompleksā ceļojuma līguma izbeigšanai, neradot zaudējumus ceļotājam, jo atbilde uz šo jautājumu noteiks, kura no Līguma pusēm saskarsies ar tā izbeigšanas

nelabvēlīgajām tiesiskajām sekām. Šī tiesa norāda, ka Direktīvā 2015/2302 noteiktais *nenovēršamu un ārkārtas apstākļu* jēdziens ir autonomš, ka tas vēl nav interpretēts Tiesas judikatūrā un arī to, ka Tiesa vēl nav pieņēmusi nolēmumu par kritērijiem, kas jāpiemēro, lai noteiktu, vai apstākļi ir *nenovēršami un ārkārtas* Direktīvas 2015/2302 12. panta 2. punkta izpratnē globālas pandēmijas gadījumā.

- 8 Iesniedzējtiesa norāda, ka Direktīvā 2015/2302 noteiktā *nenovēršamu un ārkārtas* apstākļu definīcija ir transponēta valsts tiesībās Civilkodeksa 6.750. panta 4. punkta 3. apakšpunktā, izmantojot nepārvaramas varas definīciju. Pirmās instances tiesa un apelācijas instances tiesa balstījās uz Civilkodeksa 6.212. panta 1. punktā noteikto vispārējo nepārvaramas varas jēdzienu un valstu tiesu praksē formulētajām nepārvaramas varas apstākļu klasificējošajām pazīmēm; tādējādi tās uzskatīja par sinonīmiem valsts tiesību aktos noteikto nepārvaramas varas jēdzienu un Savienības tiesībās lietoto *nenovēršamu un ārkārtas* apstākļu jēdzienu.
- 9 Tomēr saskaņā ar iesniedzējtiesas viedokli *nenovēršamu un ārkārtas* apstākļu jēdziens ir plašāks nekā nepārvaramas varas jēdziens. Pirmkārt, pamatojoties uz principu, ka ceļotāja tiesību aizsardzībai ir jāpiešķir prioritāte, nevar pārmērīgi ierobežot ceļotāja iespēju sevi aizstāvēt. Otrkārt, interpretējot Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 261/2004 (2004. gada 11. februāris), Tiesa jau ir norādījusi, ka *ārkārtas* apstākļu jēdziens ir interpretējams tādējādi, ka tas aptver ne tikai ārējos, bet arī iekšējos notikumus uzņēmumu darbībā, piemēram, streikus (spriedums, 2021. gada 23. marts, *Airhelp*, C-28/20, 42., 44. un 45. punkts). Iesniedzējtiesa uzskata, ka pēc analogijas *nenovēršamu un ārkārtas* apstākļu jēdziens aptver ne tikai gadījumus, kad objektīvi nav iespējams izpildīt līgumu (ne fiziski, ne juridiski), bet arī gadījumus, kad tā izpilde ir teorētiski iespējama, bet praksē sarežģīta un/vai ekonomiski neefektīva (attiecībā uz ceļotāja drošību, risku viņa veselībai un/vai dzīvībai, iespēju sasniegt brīvdienu ceļojuma mērķus) vai ceļotājs zaudē iespēju baudīt brīvdienas. Iesniedzējtiesa piebilst, ka iestāžu (piemēram, Ārlietu ministrijas) ieteikumi (brīdinājumi) atturēties no ceļošanas var tikt uzskatīti par tādiem, kuros tiek pieņemti *ārkārtas* apstākļi, kas būtiski ietekmē kompleksā ceļojuma līguma izpildi.
- 10 Iesniedzējtiesa uzskata, ka, lai konstatētu šo būtisko ietekmi, principā ir jāpamatojas uz līguma izpildes iespējamības *ex ante* novērtējumu, ko veic vidusmēra ceļotājs, kurš ir pietiekami labi informēts, saprātīgi uzmanīgs un apdomīgs. Tāpēc ir svarīgi ņemt vērā ceļotājam pieejamos faktiskos datus un publiski pieejamo informāciju, ka ir iespējami *nenovēršami un ārkārtas* apstākļi un to sekas un gadījumos, ja bīstama situācija jau ir izveidojusies, ir maza iespējamība, ka situācija uzlabosies.
- 11 Iesniedzējtiesa arī vēlas noskaidrot, vai gadījumā, ja ceļojuma laikā ir bijuši *nenovēršami un ārkārtas* apstākļi Direktīvas 2015/2302 12. panta 2. punkta pirmā teikuma izpratnē, tiesības izbeigt līgumu, nesamaksājot izbeigšanas maksu, var būt neatkarīgas no tā, vai šādu apstākļu esamību varēja paredzēt līguma noslēgšanas brīdī. Tiesai ir neskaidrības par jautājumu, vai, piemērojot saprātīgas

paredzamības kritēriju, ir jāņem vērā tas, ka – īpaši straujā Covid-19 vīrusa gadījumu skaita pieauguma dēļ, kas tika apstiprināts 2020. gada sākumā, un ticamu zinātnisku datu trūkuma dēļ – tika uzsvērts īpaši lielais vīrusa risks cilvēka veselībai un dzīvībai, nebija skaidru pasākumu infekcijas pārvaldīšanai un kontrolei, pandēmijas gaita un sekas bija grūti prognozējamas un no ceļojuma rezervēšanas brīža līdz Līguma izbeigšanai infekcijas gadījumu skaits nepārprotami pieauga.

- 12 Tajā pašā laikā iesniedzējtiesai ir neskaidrības par Direktīvā 2015/2302 lietoto jēdzienu “galamērķa vieta vai tās tiešais tuvums”. Tā uzskata, ka, pamatojoties uz Direktīvas 2015/2302 12. panta 2. punktu, ceļotāja tiesības izbeigt līgumu ir saistītas ar *nenovēršamu un ārkārtas apstākļu* iestāšanos “galamērķa vietā” vai “tās tiešā tuvumā”; tādēļ šādu apstākļu novērtējums, kad līgums tiek laužts pandēmijas dēļ, nebūtu jāsaista tikai ar galamērķi, proti, ierašanās valsti. Iesniedzējtiesa uzskata, ka tiesībām izbeigt kompleksā ceļojuma līgumu vajadzētu pastāvēt arī tad, ja pandēmijas un ar to saistīto apstākļu rezultātā, pēc vidusmēra ceļotāja domām, ceļojums uz galamērķi un no tā kļūst nedrošs, rada neērtības vai rada pamatotas bailes no apdraudējuma veselībai vai inficēšanās ar bīstamu vīrusu.